

## Nr 53

**Jordbruksutskottets betänkande i anledning av motioner angående tillsynen över oljelagringen, m. m.**

Till jordbruksutskottet har hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner:

*dels* 1971: 421 av herr Lindahl (s), vari hemställts att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t låter utreda hur en effektiv kontroll av gällande oljelagringsbestämmelser lämpligen bör ordnas — frågan om tillskapande av en särskild besiktningsorganisation för oljecisterner bör därvid beaktas — samt anmoda länsstyrelserna att tillsammans med kommunerna förbereda mottagningscentraler för oljeförorenade jordmassor och annat fast oljeavfall,

*dels* 1971: 1054 av herr Wirtén m. fl. (fp, c), vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att en utredning skyndsamt tillsätts för att lämna förslag till organisation av övervakning av oljecisterner av i motionen angivet slag.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från statens naturvårdsverk, kommerskollegium, Korrosionsinstitutet, Svenska kommunförbundet, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Folksam, Svenska Petroleum Institutet, Vattenvärnet, Svenska Brandförsvarsföreningen (SBF) samt länsstyrelserna i Jönköpings och Skaraborgs län. Se bilaga till detta betänkande.

*Utskottet.* I förevarande motioner framställs yrkanden dels om en övervakningsorganisation för besiktning av oljecisterner (mot. 1971: 421 och 1971: 1054), dels om åtgärder för anordnande av mottagningscentraler för oljeförorenade jordmassor och annat fast oljeavfall (mot. 1971: 421).

Frågan om bl. a. en speciell besiktningsorganisation behandlades av 1968 års riksdag i anledning av väckta motioner. I utlåtande över motionerna anförde tredje lagutskottet (3LU 1968: 68) avslutningsvis att utskottet fått intrycket att åtskilliga brister förelåg i kontrollen av att gällande bestämmelser efterlevdes och att det syntes nödvändigt att få till stånd ett effektivt system för kontroll av att cisternerna överensstämmer med bestämmelserna och att de rengörs och besiktigas på föreskrivet sätt. Utskottet föreslog bl. a. att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om de åtgärder vartill av utskottet gjorda uttalanden kunde föranleda. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag. Av kommers-

kollegiets yttrande över nu föreliggande motioner framgår att kollegiet i samråd med statens naturvårdsverk, statens brandinspektion och statens planverk som komplement till tidigare lämnade bestämmelser utfärdat en kungörelse (Ser. B nr 1/1970) med bestämmelser om åtgärder till skydd mot vattenförorening genom brandfarlig vätska samt att härigenom de synpunkter som riksdagen anfört enligt kollegiets mening i allt väsentligt blivit tillgodosedda. Kollegiet framhåller bl. a. att den nya kungörelsen innehåller ingående regler om kontroll av underjordiska cisterner och rörledningar samt att kontrollen, som skall ske med närmare angivna mellanrum, skall utföras av sakkunnig person med skyldighet att utfärda intyg enligt ett av kollegiet fastställt formulär. Vidare anför kommerskollegiet att intyget skall uppta utförliga uppgifter och att den sakkunnige därför ej kan undandra sig att lämna en så klar bild över cisternen med tillbehör att det blir möjligt för byggnadsnämnden att bedöma, om fortsatt förvaringstillstånd kan lämnas eller om det i förekommande fall finns skäl att återkalla gällande tillstånd. Samma kontrollregler gäller för cistern ovan jord inom skyddsområde, och rörledning över jord inom sådant område är underkastad regelbunden kontroll. Däremot har kollegiet ej föreskrivit särskild kontroll av cistern i byggnad, eftersom sådan cistern normalt står under daglig uppsikt och regler finns vilkas efterlevnad hindrar utläckande olja från att vålla skada.

Den förenämnda kungörelsen har trätt i kraft den 1 oktober 1970.

Utskottet vill för egen del starkt understryka nödvändigheten av en effektiv cisternkontroll. Särskilt kräver förvaringen av brandfarlig vätska i cisterner helt eller delvis under jord stor uppmärksamhet. Det är uppenbart att svårigheterna för kontroll är speciellt stora i vad gäller yttre korrosionsskador på den del av sådana cisterner som ligger under jord.

En avgörande förutsättning för att en ändamålsenlig kontroll skall kunna åstadkommas är givetvis att för uppgifterna väl utbildad personal finns att tillgå. Detta framstår såsom nödvändigt inte minst med hänsyn till att kontroll i allmänhet skall ske med fem års intervall. Utbildning bedrivs f. n. vid kurser som anordnas av statens institut för företagsutveckling. Undervisningen omfattar cisternvård samt cisternkontroll, och den som genomgått kurs får intyg härom. Kursverksamhet bedrivs även av bl. a. Svenska kommunförbundet. Enligt utskottets mening bör man kunna räkna med att härigenom en förstärkning skall ske vad gäller byggnadsnämndernas tillgång till på området sakkunnig personal. Lika så bör de pågående kommunsammanslagningarna kunna leda till förbättrade resurser för byggnadsnämnderna i här förevarande hänseende.

Det synes uppenbart att insikten om vikten av hithörande frågor nu är klar såväl hos myndigheter som hos kommuner och berörda organisationer. De av kommerskollegiet utfärdade kontrollföreskrifterna har emellertid varit i kraft endast ett år. Utskottet finner inte osannolikt att

motionernas syfte skulle kunna tillgodoses inom ramen för den nuvarande organisationen. Det synes emellertid kunna ifrågasättas om inte en tidsgräns skulle kunna införas efter vilken placering av oljetank under jord inte tillåts med mindre än att den omges av ett betongtråg med vattentät botten. En sådan tidsgräns kunde förslagsvis sättas vid år 1980. Åtgärder i detta syfte motiveras av att det hittills inte varit möjligt att finna en ekonomiskt försvarbar kontrollmetod, varigenom kan klarläggas att en underjordisk cistern förblir tät. Nämnas kan i detta sammanhang att det finns ca 100 000 underjordiska oljetankar i vårt land vilka är över 15 år gamla. Det finns starka skäl anta att en stor del av dessa redan är otäta eller blir det inom relativt kort tid. Kostnaden för att åstadkomma en mera skyddad placering av dessa underjordstankar får anses ringa jämförd med den skada som läckage från tankarna kan vålla på grundvattnet. En stor del av de nuvarande underjordiska oljetankarna har inte undergått kontroll före nedläggningen. Detta gäller dem som nedgrävdes före tillkomsten av nu gällande bestämmelser. Emellertid måste en särskild kontrollorganisation på förevarande område bli synnerligen kostsam samtidigt som det kan förväntas att utvecklingen går mot ett minskat antal underjordiska oljecisterner. En lämpligare väg att komma till rätta med olägenheterna skulle enligt utskottets mening kunna vara att övergå till ett besiktningssystem med tätare tidsintervaller än f. n. Sålunda borde exempelvis möjligheterna kunna övervägas att den tidsintervall av fem år, som nu gäller för besiktningarna, efter år 1973 minskas till tre år och efter år 1976 till två år. Då utskottet utgår från att Kungl. Maj:t och ansvariga myndigheter följer nu aktuella fråga med största uppmärksamhet och vidtar de åtgärder som i angivet syfte kan befinnas erforderliga finner utskottet inte anledning påkalla annan åtgärd från riksdagen sida till följd av nu behandlade motionsyrkanden än att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Vad gäller spørsmålet om omhändertagande av oljeförorenade jordmassor och annat fast oljeavfall framgår av remissyttrandena att problemet uppmärksammas bl. a. av länsstyrelser och kommuner. I sammanhanget kan erinras om att räddningstjänstutredningen nyligen avgivit sitt betänkande "Räddningstjänst", vilket är under remissbehandling. Utredningens förslag innebär att ansvaret för samhällets räddningstjänst, inbegripet oljebekämpning till lands, skall ligga på kommunerna. Det föreslås även ett interkommunalt samarbete för åstadkommande av en lämpligt avvägd beredskapsorganisation. Länsstyrelserna anses böra få ansvaret för katastrofplanläggningen. Utredningen har däremot inte tagit ställning till det nyss berörda spørsmålet om omhändertagande av oljeavfall m. m. Som kommerskollegiet anfört i sitt remissyttrande över motionerna bör det dock kunna förutsättas att, om utredningens förslag genomförs, kommunerna inte kan underlåta att i samråd med vederbö-

rande länsstyrelse se till att ett lämpligt antal mottagningscentraler anläggs. Oskadliggörande av omhändertaget oljespill måste självfallet anses ingå som ett led i oljebekämpningen. I vart fall måste spörsmålet uppmärksammas vid den kommande prövningen av förslaget. Utskottet finner den i motionen 1971: 421 upptagna, här berörda frågan mycket betydelsefull men anser att prövningen av utredningsförslaget bör avvaktas och är därför inte berett att nu påkalla någon särskild riksdagens åtgärd i anledning av förevarande motionsyrkande.

Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av motionerna 1971: 421 och 1971: 1054 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående besiktningen av cisterner samt lämnar motionerna i övrigt utan åtgärd.

Stockholm den 9 november 1971

På jordbruksutskottets vägnar

NILS G. HANSSON

*Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit: herrar Hansson i Skegrie (c), Mossberger (s), Persson i Skänninge (s), Johanson i Västervik (s), Hedin (m), Hedström (s), Jonasson (c), Magnusson i Grebbestad (s), Augustsson (s), Takman (vpk), Åberg (fp), Leuchovius (m), fru Theorin (s), herr Persson i Heden (c) och fru Anér (fp).*

## Reservation

av herr Åberg och fru Anér (båda fp), vilka anser

dels att det avsnitt av utskottets utlåtande som börjar på s. 2 med orden "Den förenämnda" och slutar på s. 3 med orden "utskottet anfört" i stället bort ha följande lydelse:

"Den förenämnda kungörelsen, som trätt i kraft den 1 oktober 1970, innefattar inte några uppgifter om vilka krav som måste ställas för att i kungörelsen avsedd kontrollant av underjordiska cisterner skall betraktas som sakkunnig. Enligt utskottets uppfattning torde det ofta ställa sig svårt för byggnadsnämnderna att få sådant biträde av experter i ärenden angående underjordiska cisterner som krävs för en betryggande kontroll. Utskottet vill vidare ifrågasätta om den i kungörelsen föreskrivna intervallen mellan kontrollbesiktningarna, vanligtvis fem år, inte är för lång. Det synes önskvärt att denna intervall successivt minskas, exempelvis efter år 1973 till tre år och efter år 1976 till två år. Det finns nämligen skäl antaga att en stor del av de äldre underjordiska

cisternerna redan är otäta eller får befaras bli det inom relativt kort tid. De skador som härigenom kan komma att åsamkas våra vattentillgångar, främst grundvattnet, kan bli mycket allvarliga.

Det torde enligt utskottets mening inte vara möjligt att tillgodose nyss angivna önskemål om en effektiv och med kortare tidsintervaller än f. n. återkommande cisternkontroll med de resurser för dessa ändamål som nu står byggnadsnämnderna till buds. Utskottet finner därför övervägande skäl tala för motionärernas uppfattning att spørsmålet om tillskapande av en särskild organisation för övervakning av oljecisternerna bör tas upp till närmare övervägande genom en utredning i ämnet. Som exempel på frågor som därvid, förutom själva uppbyggnaden av kontrollorganisationen, torde böra prövas kan nämnas spørsmålen om utbildning och auktorisation av kontrollanter, om cisternmaterial och cisternernas konstruktion och utrustning samt om skyddsåtgärder av olika slag och om anordningar för varning vid läckage.”

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

”att riksdagen i anledning av motionerna 1971: 421 och 1971: 1054 hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning av frågan om en organisation för kontroll av oljecистерner samt lämnar motionerna i övrigt utan åtgärd.”

*Bilaga***Yttranden över motionerna 1971: 421 och 1971: 1054****Statens naturvårdsverk (13.9.1971)**

Naturvårdsverket anför.

Från den 1 oktober 1970 gäller skärpta bestämmelser till skydd mot vattenförorening orsakad av brandfarlig vätska. — — — Bl. a. skall underjordiska cisterner och rörledningar kontrolleras och täthetsprovas. Statens naturvårdsverk vill understryka vikten av att denna kontroll utförs av kompetent personal. Med hänsyn till de krav på sakkunskap verksamheten ställer synes det verket lämpligt att någon form av behörighet krävs för att utöva cisternkontroll och utfärda besiktningsintyg.

De nya bestämmelserna har ännu inte varit i kraft ett helt år och tillräckliga erfarenheter av deras praktiska tillämpning torde därför knappast föreligga. Naturvårdsverket har emellertid i princip inget att erinra mot att bl. a. kontrollfrågan löses genom en särskild besiktningsorganisation.

Verket ifrågasätter dock om en sådan organisation bör begränsas till att omfatta kontroll av lagringsanordningar för brandfarliga vätskor. Enligt verkets åsikt bör kemikalielagringen ägnas minst lika stor uppmärksamhet. Emellertid finns ännu inga bestämmelser som reglerar denna verksamhet ur miljösynpunkt.

Enligt förordningen om brandfarliga varor räknas till brandfarlig vätska vara i flytande eller halvfast form med en flampunkt av högst + 60° C samt oavsett flampunkt dessutom motorbrännolja och eldningsolja. Konungen kan dock förordna att även annan vara underordnas bestämmelserna.

Vissa petroleumprodukter som förvaras på i princip samma sätt som de brandfarliga vätskorna, t. ex. smörjoljor och hydrauloljor, samt andra vätskor såsom tjäroljor, vissa impregneringsmedel m. m. faller utanför förordningen om brandfarliga varor. Naturvårdsverket anser det angeläget att produkter av detta slag, som kan förorsaka allvarlig vattenförorening och som lagras på samma sätt som de brandfarliga vätskorna, även inordnas under förordningens bestämmelser. Såvitt naturvårdsverket kan finna föreligger ej heller något formellt hinder härför. Miljöskyddsföreskrifter saknas som nämnts även för lagring av kemikalier.

Vad gäller uppläggningsplatser för oljebemängda markmassor från sanering av oljeskador i mark, har naturvårdsverket på olika sätt riktat bl. a. länsstyrelsernas uppmärksamhet på denna fråga. Verket har därvid framfört den åsikten att kommunala soptippar i vissa fall erbjuder deponeringsplatser, förutsatt att tippningen sker på kontrollerbart sätt.

**Kungl. kommerskollegium (20.7.1971)**

Kollegiet anför.

Inledningsvis får kollegiet erinra om att räddningstjänstutredningen numera avlämnat sitt betänkande "Räddningstjänst" (SOU 1971: 50). I detta framläggs förslag om att ansvaret för samhällets räddningstjänst — vilken skall inbegripa oljebekämpning till lands — skall läggas på kom-

munerna, envar inom sitt område. Verksamheten skall handhas av kommunens brandförsvaret (brandkåren) såsom lokalt räddningsorgan, varvid förutsätts ett interkommunalt samarbete för skapande av en lämpligt avvägd beredskapsorganisation. Vidare förordas att länsstyrelsen skall ha ansvaret för katastrofplanläggningen inom länet, vilken i största möjliga utsträckning bör bygga på den lokala planläggningen och ske i samråd med kommunerna m. fl.

Däremot synes utredningen ej ha tagit ställning till den viktiga, i motionen 1971: 421 berörda frågan om hur oljeförorenade jordmassor och annat fast oljeavfall i samband med saneringsåtgärder skall omhändertas. Såvitt kollegiet kan belöma, är denna fråga långt ifrån tillfredsställande löst i dag. Kollegiet förutsätter emellertid att, om utredningens förslag genomförs, kommunerna inte kan underlåta att i samråd med länsstyrelsen se till att ett lämpligt antal mottagningscentraler anläggs. Oskadliggörande av omhändertaget oljespill måste anses ingå som ett sista led i oljebekämpningen. I vart fall måste denna fråga uppmärksammas i samband med den kommande prövningen av utredningens förslag.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser kollegiet att denna prövning bör avvaktas, innan riksdagen tar ställning till det i motionen 1971: 421 gjorde yrkandet beträffande mottagningscentraler.

Vad härefter angår den i båda motionerna upptagna frågan om tillskapandet av en särskild besiktningsorganisation för oljecisterner så får kollegiet erinra om att denna fråga dryftades av 1968 års riksdag i samband med behandlingen av motionerna nr I: 481/1968 och nr II: 605/1968 (jfr tredje lagutskottets utlåtande nr 68/1968, sid. 12, och riksdagens skrivelse den 5 december 1968 om åtgärder mot oljeläckage m. m.). Riksdagens skrivelse remitterades av handelsdepartementet till kollegiet för yttrande. I skrivelse den 13 juli 1970 avgav kollegiet det begärda yttrandet. I detta omtalades att kollegiet den 30 juni 1970, i samråd med statens naturvårdsverk, statens brandinspektion och statens planverk, med stöd av 14 § förordningen om brandfarliga varor — som komplement till tidigare lämnade bestämmelser — utfärdade en kungörelse (Ser. B nr 1/1970) med bestämmelser om åtgärder till skydd mot vattenförorening genom brandfarlig vätska samt att härigenom de synpunkter som riksdagen anförde i allt väsentligt blivit tillgodosedda. Kollegiet framhöll bl. a. att den nya kungörelsen innehöll ingående regler om kontroll av underjordiska cisterner och rörledningar samt att kontrollen, som skall ske med närmare angivna mellanrum, skall utföras av sakkunnig person med skyldighet att utfärda intyg enligt ett av kollegiet fastställt formulär. Vidare omtalade kollegiet att intyget skall uppta utförliga uppgifter och att den sakkunnige därför ej kan undandra sig att lämna en så klar bild över cisternen med tillbehör att det blir möjligt för byggnadsnämnden att bedöma, om fortsatt förvaringstillstånd kan lämnas eller om det finns skäl att återkalla gällande tillstånd. För fullständighetens skull bör här framhållas att samma kontrollregler gäller för cistern ovan jord inom skyddsområde samt att rörledning över jord inom sådant område är underkastad regelbunden kontroll. Däremot har kollegiet ej föreskrivit särskild kontroll av cistern i byggnad, eftersom cisternen normalt står under daglig uppsikt och regler finns vilkas efterlevnad hindrar därifrån utläckande olja från att vålla skada.

Vidare anförde kollegiet i skrivelsen den 13 juli 1970 följande: "Förordningen saknar bestämmelser med stöd varav en speciell statlig kon-

trollorganisation skulle kunna tillskapas (jfr motionerna nr I: 481 och nr II: 605 och sista stycket i tredje lagutskottets utlåtande, sid. 12), och kollegiet har därför ansett sig ej kunna meddela föreskrifter om krav på viss kompetens hos dem, som ägnar sig åt cisternkontroll, eller att utfärda regler, som skulle innebära införandet av ett auktorisationssystem i någon form. Kollegiet förutsätter, att byggnadsnämnderna vid handläggningen av hithörande ärenden ser till att endast i saken insatta personer anlitas för cisternkontroll. Det bör då nämnas att bl. a. statens institut för företagsutveckling bedriver en omfattande kursverksamhet på området, och att kurserna är väl besökta. Undervisningen omfattar cisternvård av skilda slag samt cisternkontroll. Den som genomgått kurs får intyg härom. Underkastar han sig skriftliga prov, utfärdas betyg för honom". I anslutning härtill framhöll kollegiet, att föreskrifter om en särskild kontrollorganisation hade sin plats i förordningen om brandfarliga varor men att, eftersom det i så fall skulle bli fråga om ett tämligen långt gående ingrepp i enskild rätt, en sådan komplettering ännu inte borde genomföras. Enligt kollegiets mening borde erfarenheterna från tillämpningen av kungörelsen nr 1/1970 avvaktas. Vidare uttalade kollegiet att kollegiet hyste gott hopp om att förhållandena på detta område snart skulle komma att avsevärt förbättras. Anledningen härtill var bl. a. att kollegiet i nyssnämnda kungörelse lämnade utförliga anvisningar till byggnadsnämnderna hur de skulle handlägga hithörande ärenden samt att kollegiet förutsatte att kommunsammanslagningarna skulle leda till att varje kommun skulle finna det möjligt att anskaffa erforderlig sakkunskap på området.

Kollegiet finner angeläget att i detta sammanhang framhålla att det ej råder tvivel om att de allvarligaste skadorna genom brandfarlig vätska hittills uppkommit i samband med påfyllning av cisterner, som används för förvaring av eldningsolja och är belägna inomhus i källare el. dyl. eller under jord. På grund av slarv och vårdslöshet i olika former eller till följd av misstag har nämligen överfyllning med därav föranledda oljeflöden varit en tämligen vanlig företeelse. Under senaste tiden har emellertid oljebolagen börjat använda s. k. elektroniskt överfyllnings-skydd, så konstruerat och anbringat att överfyllning är omöjlig. Skyddet utgörs av två huvudbeståndsdelar, av vilka den ena — som är tämligen billig — inmonteras i cisternen — och den andra — som är ganska kostsam — inmonteras i tankbilen. Oljebolagen har förklarat sig villiga att satsa på detta system. På grund av bristande resurser är det emellertid inte möjligt att genast införa systemet överlag, utan detta måste byggas ut efter hand. Enligt övergångsbestämmelserna i kungörelsen nr 1/1970 skall systemet vara helt genomfört senast den 1.7.1974.

Såsom betonats i motionen 1971: 1054 så blir sakkunnigt utförda kontroller av främst underjordiska cisterner under alla omständigheter nödvändiga. Tidigare har insikten om betydelsen av dylika kontroller varit allt för ringa, men i dag är läget uppenbarligen ett annat. Mycket talar dock för att tillgången på erforderlig sakkunskap ännu är otillräcklig och att all cisternkontroll därför inte kan betraktas som tillförlitlig samt att ibland det är svårt för byggnadsnämnderna att bedöma huruvida inkomna kontrollintyg är vederhäftiga. Det är emellertid sannolikt att dessa brister kommer att avhjälpas efter hand. Med hänsyn härtill vill kollegiet alltjämt ifrågasätta om tillräcklig anledning finns att nu ingripa med nya åtgärder eller om inte ytterligare någon tids erfarenheter bör avvaktas.

Härtill kommer att statsmakterna alltsedan tillkomsten av 1864 års näringsfrihetsförordning varit restriktiva när det gällt att medverka i auktorisationssystem. En medverkan har den påtagliga nackdelen att staten i allmänhetens ögon mer eller mindre har ansvaret för att den verksamhet som auktorisationen avser också bedrivs såsom avsetts. I de fall då någon form av statlig auktorisation skapats har det vanligen gällt att tillgodose viktiga säkerhetssynpunkter. Eftersom det är denna fråga som är aktuell i detta sammanhang, framstår motionärernas yrkanden som naturliga.

I motionen 1971: 1054 föreslås att all cisternkontroll skall utföras av en särskild övervakningsorganisation — förslagsvis benämnd AB Svensk cisternbesiktning — med förebild från bilområdets AB Svensk bilprovning. Kollegiet ställer sig tveksamt till detta förslag. En väsentlig skillnad är att bilkontrollen kan utföras på ett centralt provningsställe, där erforderlig personal är samlad och dit bilarna körs för besiktning, medan cisternkontrollen måste utföras på platser som ligger spridda över stora områden och dit besiktningspersonalen måste förflytta sig. Det kan befaras att en dylik apparat blir tungrodd och dyrbar. Det kan vara svårt att ge personalen jämn sysselsättning. Särskilt bör beaktas att antalet kontrollpliktiga cisterner efter hand minskar.

Enligt kollegiets mening är i dag viktigast tillse, att utbildningsresurserna är sådana att de snabbt leder till att det över hela landet finns sakkunniga personer som kan utföra en riktig cisternkontroll. I anslutning här till skulle ett auktorisationssystem av något slag kunna införas. Härvidlag kan 31 § andra stycket i 1949 års arbetarskyddskungörelse tjäna som förebild. I så fall skulle stadgas att föreskrifter rörande villkor för behörighet som cisternkontrollant meddelas av kommerskollegium med skyldighet att, när villkoren är uppfyllda, bevilja behörighet, och med rätt att i förekommande fall återkalla denna.

Vid övervägande av de olika synpunkter som anmäler sig i sammanhanget har kollegiet funnit att en utredning med uppdrag att framlägga förslag om, hur kontrollen av oljecisterner bör organiseras, kan vara befogad.

### Korrosionsinstitutet (29.9.1971)

Institutet anför.

Korrosionsinstitutet och dess föregångare Ingenjörsvetenskapsakademiens korrosionsnämnd har ägnat stort intresse åt korrosionen i oljecisterner. — Sålunda belystes ämnet från olika utgångspunkter i tre uppmärksammade föredrag vid Stiftelsens för korrosionsteknisk forskning årsstämma år 1967. Se institutets Årsbok 1968, s. 92—114.<sup>1</sup>

Korrosionsinstitutet har också ansett det angeläget att medverka till en lösning av de problem som vidlår oljelagringen i stålcisterner. Arbetet har bl. a. innefattat medverkan att starta forskning ifråga om inhibitorer mot cisternkorrosion, långtidsförsök med in- och utvändigt katoiskt skydd, långtidsförsök vad gäller invändig målning av cisterner, utarbetande av provningsnormer för färger härför samt uppföljning av reparationsåtgärder i invändigt korrosionsskadade cisterner. — Arbetet har skett och sker tillsammans eller i samråd med bl. a. försvaret och andra myndigheter, Svenska Petroleum Institutet och den materielltill-

<sup>1</sup> Här ej bilagd.

verkande industrin. Helt nyligen har ett anslag sökts och erhållits från Statens råd för byggnadsforskning "för att sammanställa erfarenheter och göra kompletterande undersökningar för att få en helhetsbild som kan ligga till grund för de kriterier som skall vara uppfyllda för att skyddsåtgärder resp. skyddsmedel skall bli godkända".

I olika sammanhang har Korrosionsinstitutet, vid kurser, uppföljningsdagar etc. pejat inställningen till dessa problem hos deltagare från byggnadsnämnder och hälsovårdsnämnder. Deras ambition att komma tillrätta med problemen har i de flesta fall stått utom diskussion, men samtidigt har osäkerhet framkommit inför det stora kunskapsområde som oljelagringen i alla dess faser inrymmer.

Då frågan ånyo uppkommit om en särskild besiktningsorganisation vill institutet särskilt betona den trygghetsfaktor som en sådan organisation skulle innebära såväl för den enskilde som för samhället. Byggnadsnämndernas personal skulle avlastas en arbetsuppgift som är viktig men ändå endast en bland många betydelsefulla. Man torde knappast kunna begära att byggnadsnämndernas ledamöter annat än i undantagsfall skall kunna bli kvalificerade för just denna del av deras arbetsområde.

En rationellt organiserad besiktningspatrull med ansvaret för ett distrikt av lämplig storlek torde vara berättigad. Den skulle kunna arbeta systematiskt och med föreskrivna intervaller följa upp varje enskild cisterns kondition. Att personalen skulle hålla sig fortlöpande informerad om framsteg ifråga om förebyggande åtgärder, rengörings- och inspektionsmetoder m. m. är en självklarhet.

Erfarenheterna visar att en ganska kvalificerad utrustning är önskvärd för en riktigt arbetande patrull, avsedd för cisternrengöring, besiktning och övervakning. — Det finns exempel på att personal till rengöringspatruller rekryterats från arbetsförmedlingar och utan någon som helst kännedom om cisternrengöringen eller dess olika faromoment anvisats arbete, t. o. m. i cisterner som innehållit 1:a klass vara. Deras utrustning har dessutom varit undermålig. — En fast organisation skulle eliminera sådana risker och dessutom kunna arbeta metodiskt, med minsta möjliga förflyttningssträckor mellan olika arbetsobjekt, vilket givetvis medverkar till att hålla kostnaderna nere.

Det har vidare kunnat konstateras en brist på kunskaper och initiativ när det gällt att vidta åtgärder efter inträffat läckage. En till personalstyrkan begränsad men kvalificerad personalgrupp med fullgod utrustning skulle vara av stort värde när och oavsett var en oljeskada, även av annat slag än genom cisternläckage, inträffat. Den skulle med andra ord utgöra ett önskvärt och viktigt tillskott till den kommunala oljeskyddsberedskapen.

Det bör betonas att underjordscisternerna — vilka utgör största riskmomentet — kommer att minska i antal; Kommerskollegiets författningssamling, serie B, 1970, nr 1, kommer att medverka till en uppflyttning av underjordiska cisterner enär kostnaderna för säkerhetsåtgärder ofta blir så höga att en uppflyttning blir den naturliga följden. Det skall emellertid framhållas att en besiktningsorganisation bör ägna sig inte endast åt i jorden nedgrävda cisterner utan även åt andra cistern typer, t. ex. inomhuscisterner. — Plast- och betongcisterner bör också innefattas i besiktningen.

Mot bakgrund av det ovan sagda vill Korrosionsinstitutet uttala sig positivt för en besiktningsorganisation av den art som förutsättes i mo-

tionerna samtidigt som institutet kraftigt vill understryka att organisationens planläggning bör ske grundligt och med beaktande av att man i största möjliga utsträckning utnyttjar existerande erfarenheter och resurser så att kostnaderna hålls på lägsta möjliga nivå. Även lösningen att förstärka byggnadsnämnderna med specialister alternativt i mindre orter ge utvalda ledamöter i byggnadsnämnden specialutbildning kan dock övervägas såsom ett mindre kostnadskrävande alternativ.

Vilken lösningen än blir fordras någon form av auktorisation. Den kursverksamhet som bedrivs genom Statens Institut för Företagsutveckling (SIFU), Svenska Kommunförbundet och Korrosionsinstitutet är värdefull i många avseenden. Att en deltagare skall kunna anses "sakkunnig" enbart efter att ha genomgått en sådan kurs torde emellertid innebära risker. För närvarande föreligger inte heller något förfarande liknande det som tillämpas för svetsare eller elektriker, vilka inte får utföra sitt arbete utan att vara i vederbörlig ordning auktoriserade. Kommerskollegiets författningssamling, serie B, 1970, nr 1, är synnerligen vag ifråga om sakkunnig-begreppet, något som t. ex. framgår av bilaga 3 till bestämmelserna; inga som helst uttalanden om den sakkunniges kvalifikationer och skyldigheter göres.

Korrosionsinstitutet har enligt ovan uttalat sig positivt om en besiktningorganisation av den art som motionärerna föreslagit men samtidigt antytt en alternativ lösning och anser att denna fråga behöver bearbetas ytterligare. Korrosionsinstitutet vill därför tillstyrka en utredning om lämpligaste sättet för en framtida cisternkontroll. Institutet är därvid berett att undersöka sina möjligheter att aktivt medverka i denna kontrollverksamhet, t. ex. genom att bistå vid utveckling och övervakning av kontrollmetoder och genom att ge synpunkter i auktorisationsfrågan.

Frågan om mottagningsplatser för oljeförorenat avfall ligger utanför Korrosionsinstitutets kompetensområde, varför institutet avstår från att yttra sig om motionens 1971: 421 hemställan i detta avseende.

### **Svenska kommunförbundet (3.9.1971)**

Förbundets styrelse anför.

Sedan kommerskollegii tillämpningsbestämmelser till skydd för vattenförorening genom brandfarlig vätska meddelades har förbundet genomfört ett stort antal kurser i hithörande frågor för berörda kommunala befattningshavare. Dessutom har anvisningar och förslag till administrativa rutiner avseende brandfarliga varor utarbetats och tillställts samtliga kommuner. Förbundets avsikt har varit att härigenom bidra till att förutsättningar för effektiv kontroll av gällande bestämmelser skapas.

Förbundet har rekommenderat kommunerna att inte knyta särskild expertis för teknisk kontroll av cisterner till den kommunala organisationen. I stället förordas att byggnadsnämnderna godkänner företag och enskilda som har erforderliga kvalifikationer.

Denna rekommendation innebär egentligen att ett offentligt auktorisationssystem förordas, vilket — om det skall bli effektivt — torde kräva författningsstöd. I och för sig kan denna verksamhet tänkas vara ordnad i kommunal regi, varvid kommunerna är oförhindrade att anlita entreprenörer. I samband härmed kan kommunerna givetvis avtalsvägen uppställa vissa kvalifikationskrav. Utan författningsstöd torde man dock

härigenom ej kunna hindra att oljetanksinnehavare och andra anlitar sig av andra företag inom branschen för vilka laglig grund för uppställande av kvalifikationskrav saknas.

Enligt styrelsens mening är det från miljövårdssynpunkt angeläget att man genom krav på auktorisation i någon form erhåller kontroll över de företag, som är verksamma i oljesaneringsbranschen. De funktioner som härvidlag kan komma ifråga är icke enbart tankbesiktning utan även tankrengöring, sanering efter oljeutsläpp och andra kemikalieutsläpp. Styrelsen kan på detta stadium icke närmare ange vad ett auktorisationssystem bör innehålla, men hävdar att ett sådant system — som kan baseras på tillgängliga resurser hos oljesaneringsföretagen — bör kunna medföra väsentligt billigare administrativa kostnader än uppbyggnaden av en central, fristående organisation av samma struktur som AB Svensk bilprovning.

Mot den bakgrunden vill styrelsen avstyrka motionärernas förslag om utredning för tillskapande av en särskild besiktningsorganisation för oljecister. Däremot vill styrelsen förorda att frågan om ett auktorisationssystem för privata oljesaneringsföretag, som bl. a. är verksamma med kontroll och rengöring av tankar blir föremål för närmare överväganden. Därvid bör ställning tas till vilket eller vilka verksamhetsfält auktorisationen skall omfatta, om indelning i auktorisationsklasser bör ske, vilka kompetenskrav som bör uppställas, vilket krav som bör ställas på företagens utrustning, hur ett ansvarssystem bör utformas (garanti eller försäkring) m. m. Vidare bör klargöras vilken myndighet, som bör ge tillstånd till auktorisation. Om i princip enhetliga normer för godkännande av företag inom oljesaneringsbranschen utfärdas från centralt håll talar mycket för att tillståndsprövningen av det enskilda företaget kan ske lokalt för varje kommun.

Vissa funktioner i samband med oljesaneringen kan tänkas ligga inom ramen för det kommunala renhållningsmonopolet. Avgränsningen härav bör närmare klarläggas.

När det gäller frågan om mottagningscentraler för oljeförorenade jordmassor och annat fast oljecavfall bör framhållas att den materia som innefattas i denna beskrivning kan inrymma avfallsprodukter som inte kan deponeras på av motionären föreslaget sätt utan kräver speciell behandling. Bortsett härifrån delar styrelsen motionärens uppfattning om det angelägna i att sådana centraler förbereds. Det behöves enligt styrelsens mening härvid ej röra sig om färdiga anläggningar utan vad som bör eftersträvas är en planeringsberedskap och normer för hur oljeförorenade massor och dylikt bör omhändertas. F. n. råder osäkerhet om hur oljecavfall av denna karaktär lämpligen bör behandlas. Styrelsen anser det angeläget att man från statligt håll ser till att forskning härom kommer till stånd. Det är tveksamt hur långt kommunernas ansvar inom ramen för allmänna hälsovården för omhändertagande av oljecavfall av här aktuell typ kan sträcka sig. Enligt räddningstjänstutredningens betänkande, "Räddningstjänst, SOU 1971: 50", skall det inte ankomma på räddningsorgan att ombesörja sanerings- eller återställningsåtgärder. Även här är det angeläget att en klar gräns dras.

Om kommunerna skall ta hand om det oljecavfall som här närmast avses uppkommer frågan om hur kostnadstäckning skall ske. Det förefaller rimligt, att den som hanterat oljan också bär kostnaden för omhändertagandet när oljan kommit lös. Enligt styrelsens mening skulle — för såvitt inte frågan om kostnadsansvaret kan ordnas tillfredsställan-

de genom andra generellt verkande regler — en lagstiftning om strikt skadeståndsansvar för skada till följd av oljehantering ha en betydande effekt. Strikt ansvar förefaller motiverat med hänsyn till den stora skada löskomman olja kan orsaka.

Mot denna bakgrund anser styrelsen att lagstiftning om strikt ansvar för oljeskada bör övervägas som ett tänkbart alternativ för en lösning av kostnadsansvaret.

### **Svenska försäkringsbolags riksförbund (15.9.1971)**

Riksförbundet instämmer i de yrkanden som framförts i motionerna och anför.

Båda motionerna tar främst sikte på de särskilda risker som är förenade med lagring av oljeprodukter i underjordscisterner. Såsom särskilt framträdande brister framhålles därvid kommunernas bristande resurser att kontrollera cisternerna och att efter inträffad skada ta hand om oljespill och oljeförorenade jordmassor. Motionen 1971: 421 utmynnar i yrkandet att riksdagen måtte anhålla att Kungl. Maj:t låter utreda hur en effektiv kontroll av gällande oljelagringsbestämmelser lämpligen bör ordnas, varvid frågan om tillskapandet av en särskild besiktningsorganisation för oljecisterner bör beaktas. Vidare yrkas i motionen att Kungl. Maj:t måtte anmoda länsstyrelserna att tillsammans med kommunerna förbereda mottagningscentraler för oljeförorenade jordmassor och annat fast oljeavfall. I motionen 1971: 1054 yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att en utredning skyndsamt tillsättes för att lämna förslag till organisation av övervakning av oljecisterner.

Enligt försäkringsbolagens erfarenheter från skaderegleringsarbetet måste problemet med de underjordiska oljecisternerna bedömas som mycket allvarligt. Kommerskollegii nya bestämmelser (Kommerskollegii författningssamling ser. B 1970 nr 1) innebär visserligen ett väsentligt framsteg. Inte desto mindre finns anledning att tro att det nuvarande läget snabbt kan förvärras om det inte tillses att resurser skapas för effektiv kontroll av bestämmelsernas efterlevnad samt för sakkunnig rådgivning och anvisningar åt de enskilda oljelagrarna.

Tillämpningen av bestämmelserna kräver omfattande fackkunskap och meningarna är i viktiga frågor delade även bland fackmän. Frågan är enligt riksförbundets mening så viktig att olika vägar att skapa en organisation för övervakning och kontroll av oljecisterner allsidigt bör prövas.

Allt oljeavfall — avfallsoljor, emulsioner, oljeindränkta jordmassor m. m. — medför risker för miljöskador, främst på vattendrag och grundvatten. Bristen på en organiserad mottagning i kommunerna av oljeavfall har länge varit besvärande, vilket inte minst försäkringsbolagen fått erfara i samband med saneringsarbete efter oljeutflöden.

I skrivelse till Svenska Kommunförbundet den 19 mars 1969 framhöll samarbetsgruppen för oljeskyddspropaganda — i vilken grupps arbete riksförbundet aktivt deltar — följande:

”Skall oljeskyddspropagandan vara meningsfull måste emellertid en allvarlig brist avhjälpas. Det har nämligen visat sig att kommunerna endast i undantagsfall har anordningar för mottagning av spillolja, och på endast några få ställen i landet finns det företag e. d. som tar emot

olja för destruktion eller möjligen regenerering. Detta måste i realiteten innebära att betydande mängder olja töms ut på marken, i avlopp eller direkt i vatten. I vissa fall hålls olja på soptippar eller bränns öppet, vilket emellertid kan medföra förorening av vatten respektive luft.

Samarbetsgruppen för oljeskyddspropaganda vill därför till Svenska kommunförbundet hemställa, att Förbundet hos kommunernas byggnadsnämnder skyndsamt framhåller vikten av att varje kommun snarast vidtar lämpliga åtgärder för att ordna mottagning av olja, exempelvis i container för vidaretransport till destruktion, som måste ske med hänsyn till miljövårdskraven, eller om möjligt till regenerering för återanvändning."

I huvudsak likalydande skrivelser avläts samtidigt till Statens Naturvårdsverk, Statens Planverk samt Riksdagens tredje lagutskott.

Motioner avgavs till 1969 års riksdag om *dels* oskadliggörande av oljeavfall, *dels* åtgärder i syfte att bygga upp ett system av uppsamlingsplatser för olja och andra farliga ämnen över hela landet. Riksdagen lämnade motionerna utan åtgärd. Jordbruksutskottet framhöll i sitt utlåtande nr 48 att på olika håll undersökningar rörande skilda problem på avfallshanteringens område bedrevs i såväl statlig och kommunal som enskild regi. Utskottet utgick ifrån att undersökningarna bedrevs skyndsamt och att Kungl. Maj:t och berörda myndigheter snarast skulle vidta de åtgärder som befanns motiverade.

Utförda och pågående undersökningar på avfallshanteringens område har i allmänhet tagit sikte på de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för totalt oskadliggörande eller återanvändning av avfall. Det är riksförbundet bekant att, såvitt rör oljeavfallet, synnerligen effektiva metoder för behandlingar framkommit, baserade på kemiska och fysikaliska processer och att avancerade projekt står inför sitt förverkligande, innefattande såväl uppsamling och behandling av oljeavfall som distribution av behandlat avfall till avnämare. Utan att ha en dagsaktuell överblick över läget vill riksförbundet dock peka på den risk som föreligger att kommunernas oljeuppsamlingsproblem genom sådana system inom överskådlig tid endast kommer att lösas för de mer industrialiserade regionerna i landet. För åtskilliga kommuner — idag måhända de flesta — kvarstår i så fall frågan hur man praktiskt skall kunna fullgöra den skyldighet som enligt hälsovårdsstadgan torde föreligga att mottaga oljeavfall inom kommunen. En planlagd och organiserad verksamhet för mottagning av oljeavfall är emellertid — även om den idag av kostnads-skäl inte kan knytas till ett system med totalt oskadliggörande eller återanvändning — bättre än ingen verksamhet alls. När det gäller mottagning av oljeförorenade jordmassor och annat fast oljeavfall — yrkandet i motionen 1971: 421 avser endast denna avfallstyp — är det enligt försäkringsbolagens erfarenhet idag snarast svårare än tidigare att av kommunmyndigheterna få anvisning om var sådant avfall får avlämnas. Särskilda avstjälningsplatser för sådant avfall, med praktiskt sett små eller inga risker för miljöförstöring, kan — om god expertis anlitas — i de flesta fall anordnas med enkla medel och till låga kostnader. Ur Svenska Brandförsvarsförningens och Svenska Petroleuminstitutets publikation "Olja, skada, sanering" kan här citeras:

"Med hänsyn till att olja i mark — särskilt i matjord — ganska snabbt bryts ner av bakterier kan det vara ekonomiskt rimligt att inom en kommun ordna särskild avstjälningsplats för oljeförorenade massor, där oljans nedbrytning kan påskyndas genom "gödsling" med näringssalter

(kväve, fosfor). Lämplig plats bör utses i samråd med geohydrologisk expertis (se 323) så att risk för vattentäktsskador undviks.”

#### **Folksam (15.9.1971)**

Folksam framhåller att det finns många skäl som talar för motionärernas hemställan om utredningar angående övervakningsorganisation för tillsyn av oljecisterner och om förberedelse av mottagningscentraler för oljeförorenade jordmassor och annat fast oljeavfall.

Folksam anför vidare.

Problemet med läckande oljecisterner har nyligen i sin helhet diskuterats av riksdagen, utretts av kommerskollegium och kommunikationsdepartementet och blivit föremål för nya bestämmelser som trädde i kraft den 1 oktober 1970. Trots detta är läget otillfredsställande. Nya oljeskador, rapporter om förstörda vattentäkter, aktuella sifferuppgifter om oljecisternernas dåliga kondition visar klart behovet av kraftåtgärder på det område som motionerna behandlar.

Utan förbättrade resurser och en effektiv organisation för att handha problemet med läckande oljecisterner är nya bestämmelser av ringa värde. Hela problematiken måste behandlas på så sätt att man samtidigt beaktar och väger mot varandra alla verkliga kostnader som kan komma att åvila cisternägaren-konsumenten, dvs. kostnader för eventuell installation av cistern inomhus, kostnader för periodisk rengöring och besiktning, utlägg för ny cistern, försäkringskostnader, eventuell förlust av oersättliga vattentäkter, kostnader som skall betalas kollektivt för annan miljöförstöring, m. m. Om inte detta sker kan vare sig myndigheter eller den enskilde konsumenten fatta väl övervägda beslut när det gäller oljelagringsproblemet. Motionerna som aktualiserats så kort tid efter frågans behandling i riksdagen, är klara symptom på att den tidigare behandlingen av frågan skett utifrån ett alltför snävt perspektiv, trots att det inte saknats realistiska förslag till lösning av problemen.

Folksam framförde år 1968 i en skrivelse till riksdagens tredje lagutskott och i ett remissyttrande till kommunikationsdepartementet förslag till lösningar av problem som ånyo aktualiseras i föreliggande motioner. Det kan vara värt att rekapitulera och i någon mån komplettera vissa av de synpunkter som då framfördes av Folksam och som kan vara relevanta i detta sammanhang.

De nya bestämmelserna innehåller en brist som onödigtvis komplicerar konsumentens valsituation. Som framhålls i motion 1971: 1054 kommer de nya bestämmelserna att de facto göra det fördelaktigare för konsumenten att placera oljecisternen inomhus. Detta riktiga konstaterande visar att de nya bestämmelserna egentligen borde innehålla förbud mot nyinstallation av underjordiska stålcisterner. Samtidigt visar konstaterandet att oljelagringsproblemet borde beaktas bättre vid byggnadsplaneringen i likhet med vad som t. ex. gäller för behovet av parkeringsplatser. Detta skulle ha besparat blivande cisternägare onödigt besvär med att kalkylera kostnader för vissa alternativ för oljelagring. Vid en sådan kalkyl kan det finnas risk för att väsentliga delar av kostnadsbilden åsidosatts, särskilt som konsumenten tillhandahålls råd från olika håll med intressen för enbart delar av problemkomplexet med läckande oljecisterner t. ex. oljedistributörer, cisternproducenter och cisternvårdsföretag. Särskilt allvarligt är det att man alltför litet tar hänsyn till de risker

för oljeskador och därmed förknippade försäkringskostnader som konsumenten måste beakta i sin kalkyl.

Det kan starkt ifrågasättas om ett besiktningsarbete, baserat på enskilt företagande, kan uppfylla de kvalitetskrav som måste ställas. En del aktuella fall visar att oljeskador och allvarliga tillbud inträffat kort tid efter godkänd besiktning och rengöring av cisternen. Priskonkurrens mellan cisternvårdsföretag och en eventuell strävan från deras sida att konkurrera med att vara allmänt "hygglig" och inte gärna döma ut cisterner kan leda till att cisternägarens kortsiktiga ekonomiska intressen överbetonas. Han försätts i en situation där ett lågt pris på besiktningen kan te sig viktigare än hög kvalitet på arbetet och där benägenheten att behålla cisternen så länge som möjligt, trots eventuella risker, kan komma alltför mycket i blickpunkten.

En särskild besiktningsorganisation för oljecisterner har många fördelar. De praktiska erfarenheter som försvarets intendenturverk har på detta område kan utnyttjas för att organisera en rationell och effektiv besiktnings- och rengöringsverksamhet. Stora möjligheter finns att rationalisera verksamheten och tillgodose de krav som motionärerna framför när det gäller kompetens hos cisternvårdspersonalen. Kvaliteten på arbetet kan höjas. Man kan utnyttja mera ändamålsenlig utrustning. Det borde också gå att hålla de fasta kostnaderna för en organisation nere genom att söka åstadkomma en kombination mellan besiktningsverksamhet och den kommunala oljeskyddsberedskapen mot löskommen olja.

Eftersom det är svårt att dra en gräns mellan förebyggande, begränsande, sanerings- och rengöringsarbete borde en slagkraftig organisation som tillgodoser behovet för hela det kommunala oljeskyddet vara motiverad.

Den säkerhetsutrustning som krävs — t.ex. explosionsindikatorer, gnistfria redskap, gasmask, säkerhetsselar m.m. — och den utbildning i att använda materielen på ett riskfritt sätt, som är erforderlig, kan knappast åstadkommas med en splittrad organisation. En särskild besiktningsorganisation kan däremot hålla hög och jämn standard på säkerhetsåtgärder till skydd för den personal som arbetar i detta ofta mycket riskfyllda arbete.

Om alternativet med en särskild besiktningsorganisation av finansiella skäl inte går att realisera anser Folksam det vara nödvändigt att man gör en åtskillnad mellan organisationen för besiktning och kontroll å ena sidan och för rengöring å andra sidan.

För att kontrollera oljecisterner krävs en kompetens som i många stycken kombinerar brandchefens och hälsovårdsinspektörens. Sådana resurser saknas f.n. i kommunerna, dvs. i byggnadsnämnderna inom vilkas ansvarsområde frågan hör hemma. Det vore mera praktiskt att avlasta byggnadsnämnderna allt arbete med kontroll av cisterner och i stället bygga upp en särskild kontrollorganisation med inspektörer som inom olika distrikt arbetar direkt under länsstyrelsen. Samtidigt bör införas ett behörighets- och auktorisationsförfarande för cisternvårdsföretag. Indragning av koncession bör ifrågakomma om upprepat slarv föreligger vid rengöring av cisterner. Vidare bör oljeleverantörerna åläggas att kontrollera att giltigt intyg om cisternens tjänlighet finns innan olja ifylls. Oljeleverans som sker utan sådant intyg bör vid skada kunna medföra påföljd och betalningsansvar för oljeleverantör.

Avsaknad av platser för tippning av oljeskadade jordmassor fördröjer

och fördyrar oljesanering efter skada och kan i många fall ge upphov till risker för nya skador på vattentäkter. Enligt Folksam bör kommunen eller kommunblocket i samråd med länsstyrelsen och geohydrologisk expertis anmodas att på lämplig plats där risk för vattentäktsskador kan undvikas iordningställa avstjälningsplats för oljeförorenade jordmassor. Detta bör kunna ordnas utan alltför betungande kostnader och finansieras genom avgift för tippning.

#### **Svenska Petroleum Institutet (21.9.1971)**

Institutet tillstyrker dels utredning om lämpligaste metoden för framtida cisternkontroll, dels ock uppdrag till länsstyrelserna att förbereda anordnande av mottagningsplatser för oljeförorenat avfall och uttalar därvid bl. a. följande.

I bägge motionerna behandlas de risker för utsläpp av flytande bränslen och drivmedel, som föreligger genom läckage från framför allt underjordiska cisterner. I samband härmed erinras också om de bestämmelser, som utfärdats av Kommerskollegium i kungörelse nr 1/1970 om åtgärder till skydd mot vattenförorening genom brandfarlig vätska.

Ifrågavarande kungörelse trädde i kraft den 1 oktober 1970 och hade alltså inte varit gällande mer än knappt fyra månader, när motionerna avlämnades. Några praktiska erfarenheter av de nya bestämmelsernas efterlevnad har inte kunnat erhållas under denna korta period, som dessutom inträffat under en intensiv del av eldningssäsongen. Vad inspektion av underjordiska cisterner beträffar tillkommer dessutom svårigheter till följd av bl. a. tjalbildning.

I motionen 1971: 421 anges antalet underjordiska cisterner till mellan 300 000 och 400 000 st. Nya undersökningar visar, att antalet underjordiska villacisterner starkt minskat och numera ej är högre än ca 125 000. Vid oljeföretagens bensinanläggningar finns uppskattningsvis 25 000 underjordiska cisterner, vilka är föremål för fortlöpande kontroll av kompetent personal.

Oljeföretagens egna cisterner under jord skötes i dag av oljeföretagens experter i medvetande om betydelsen av aktsam hantering av denna materiel. Samarbetet med myndigheterna fungerar i stort sett tillfredsställande. I den mån kompletterande föreskrifter erfordras, erhålles dessa genom Institutet, som i tveksamma frågor tillfrågas och som därvid inhämtar upplysningar från Sprängämnesinspektionen resp. Kommerskollegium.

Inspektions- och kontrollverksamhet i fråga om cisterner, speciellt sådana som användes för förvaring av eldningsolja för villa- och fastighetsuppvärmning, sker av praktiska skäl normalt under sommarmånaderna. Härjämte måste beaktas att de nya bestämmelserna, som bl. a. berör omkring en miljon villa- och fastighetsägare, nödvändiggjort ett omfattande informations- och upplysningsarbete. Med hänsyn till den betydelse petroleumindustrin tillmäter ansträngningarna att i möjligaste mån begränsa riskerna för oljeläckage, har Institutet i samarbete med medlemsföretag och fristående företag med verksamhet innefattande cisternrengöring och kontroll under våren och sommaren 1971 varit engagerat i att bekantgöra de nya bestämmelsernas innebörd. Nämnas kan i detta sammanhang att Institutet utarbetat en informationsbroschyr, som genom medlemsföretagens försorg distribuerats i en upplaga av i runt tal

en miljon exemplar till villa- och fastighetsägare. Härjämte har Institutet låtit göra en instruktionsfilm om de nya bestämmelserna för att underlätta utbildning av berörd personal hos medlemsföretag såväl som fristående företag med intresse härför. Petroleumindustrien har på så sätt aktivt medverkat till att göra de nya bestämmelserna kända och förstådda av landets villa- och fastighetsägare. Resultatet har också enligt vad Institutet har sig bekant blivit, att sommarmånaderna 1971 kännetecknats av en mycket omfattande verksamhet i fråga om cisternrengöring och -kontroll. Härutöver må nämnas att SPI på uppdrag av oljeföretagen förbereder en stort upplagd kampanj för att utbyta och helt rekonditionera de s. k. gårdscisterner, som inrymmer lager av petroleumprodukter åt jordbruk, åkerier, entreprenadföretag m. fl. Ett dotterföretag till Institutet, AB Gårdscisterner, är under bildande och beräknas påbörja verksamhet under 1972.

Men även om Institutet sålunda inte kan dela uppfattningen, att det vid tiden för motionernas avlämnande fanns tillräckligt underlag för bedömning av de nya bestämmelsernas efterlevnad, vill Institutet inte motsätta sig en utredning, som tar sikte på att erforderlig inspektions- och kontrollverksamhet skall göras så tillförlitlig som möjligt. Med hänsyn till kontrollverksamhetens av naturliga skäl relativt säsongsmässiga karaktär torde en särskild statlig kontrollorganisation komma att bli både tungrodd och kostsam, speciellt om denna verksamhet inte kan förenas med andra uppgifter. Ur denna synpunkt borde inkoppling av skorstensfejарorganisationen kunna medföra avsevärda fördelar. Institutet är också av den uppfattningen, att det kan övervägas, om inte någon form av auktorisationsförfarande för de företag och enskilda, som skall ombesörja inspektions- och kontrollverksamhet av cisterner enligt kungörelse 1/1970 kan vara på sin plats. Den lokala tillsynen bör liksom hittills åvila byggnadsnämnderna, som enligt Institutets erfarenheter normalt inrymmer erforderlig sakkunskap. Vad slutligen beträffar förslaget att anmoda länsstyrelserna att tillsammans med kommunerna förbereda mottagningsplatser för oljeförorenade jordmassor och annat fast oljeavfall, vill Institutet tillstyrka detta.

#### **Vattenvärnet (7.9.1971)**

Vattenvärnet anför.

Redan när Vattenvärnet bildades 1962 påtalade föreningen oljecisternproblemet. Den broschyr som utarbetades av föreningen 1964 och trycktes i en sammanlagd upplaga på ca 80 000 ex. var länge den enda information som fanns tillgänglig för allmänheten angående de 1961 införda bestämmelserna rörande underjordisk förvaring av brandfarlig vätska.

I syfte att samordna och intensifiera information och propaganda kring oljeskyddet till lands och på inre vattendrag tog Vattenvärnet 1968 initiativet till Samarbetsgruppen för oljeskyddspropaganda (SOP). I den sitter representanter för Konsumentinstitutet, Korrosionsinstitutet, Folksam, Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, Svenska Brandförsvarsföreningen, Svenska Kommunförbundet, Svenska Naturskyddsföreningen m. fl. Ordförande är redaktör Bo Rosén, Vattenvärnet. Självfallet har SOP i mycket hög grad uppmärksammat oljecisternfrågan.

Det är alldeles uppenbart att det råder en allvarig disharmoni mellan, å ena sidan, de gällande bestämmelserna för lagring av olja m. m. i

cistern och, å andra sidan, de möjligheter som kommunernas byggnadsnämnder nu har att efterfölja dem. Motionärerna ger också övertygande belägg för detta. Vattenvärnets erfarenheter understryker att skildringen inte på något vis överdriver den rådande situationen.

Man kan emellertid inte begära att byggnadsnämnderna med de otillräckliga resurser som de har i fråga om teknik, personal och kunskap på ett tillfredsställande sätt skall kunna svara för kontroll m. m. av cisternerna. Men detta betyder ingalunda, att bestämmelserna gjorts för rigorösa. Tvärtom, de betecknar snarast ett minimum beträffande de krav som man bör ställa på cisterner, cisternägare, kontroll osv.

Det synes också svårt att helt allmänt nu fordra att kommunerna skaffar sig erforderliga resurser. Det är möjligt att detta kunde gå i några få stora kommuner, men definitivt inte på landsbygden. Uppgiften att enligt bestämmelserna rätt övervaka anläggning och löpande kontroll av oljecisterner kräver en omfattande kompetens vilket också med styrka framhålles i motion nr 1054. Området påkallar därtill alltjämt mycken forskning och försöksverksamhet.

Vattenvärdnet finner det därför utomordentligt angeläget att en rationell besiktningsorganisation upprättas. En utredning som prövar den i motion nr 1054 föreslagna organisationen, och även andra alternativ, bör därför snarast komma till stånd.

Vattenvärnet vill också biträda yrkandet i motion nr 421 om inrättande av mottagningscentraler för oljeförorenade jordmassor och annat fast oljeavfall. Såsom däri framhålles drar för närvarande saneringsaktionen vid oljeutsläpp kostnader som måste anses orimligt stora. En anmärkningsvärt stor del av utgifterna belastar transport och mottagning av oljeavfall. Dessvärre är det inte alls säkert att de platser där oljeavfallet läggs är lämpade för detta. Annan miljöförorening kan bli följden av olämpligt platsval, främst vattenförorening. Det måste ingå i kommunernas skyldigheter att vara förberedda på att anvisa lämpliga platser och att där ha en åtgärdsplan klar så att ingen ny miljöförorening uppkommer.

#### **Svenska Brandförsvarsföreningen (SBF) (21.9.1971)**

Brandförsvarsföreningen tillstyrker att kontrollen av i mark förlagda oljecisterner effektiviseras och att frågan om hur denna kontroll och övervakning skall ske utredes. Därvid bör enligt SBF:s mening beaktas att frågan om vidareutveckling av metoder för skydd mot cisternkorrosion får en tillfredsställande lösning inom ramen för befintliga centrala institutioner och organisationer. SBF föreslår att i direktiven för utredningen anges att i första hand bör undersökas vilka möjligheter som finns att med hjälp av befintliga resurser inom de kommunala organen och inom sotningsväsendet utföra de erforderliga rutinmässiga kontrolluppgifterna. SBF avråder från att för detta ändamål skapas en särskild övervaknings- och besiktningsorganisation. Vidare tillstyrker SBF utredning av frågan om hur mottagning av oljespill och oljeinfekterade jordmassor ska kunna tas till vara på ett bättre sätt än hittills inom kommunerna.

I anslutning härtil anför Brandförsvarsföreningen följande.

Svenska Brandförsvarsföreningen har i sin målsättning att verka för ett betryggande brandförsvar och därmed förenlig verksamhet. Skydd mot skador av uttrinnande olja har sedan åtskilliga år varit en viktig arbetsuppgift inom föreningen och har även tagit sig uttryck i omfattande utbildnings- och publikationsverksamhet avseende förebyggande av att olja kommer lös och att undanröja skador som uppstår av olja som runnit ut. För kännedom bifogas två av våra skrifter.<sup>1</sup>

Frågan om att motverka skador på oljecisterner förlagda i jord är som påpekas av motionärerna av stor vikt och vi håller med motionärerna om dels att byggnadsnämnderna hittills inte hunnit med att genomföra effektiv tillsyn, dels att frågan om hur en bättre kontroll av oljecisterner skall ske bör utredas.

En oljecistern är emellertid endast en del av det totala uppvärmningssystem som cisternen tillhör. Tillsynen över oljeeldningsanläggningar är enligt brandlagstiftningen en primärkommunal angelägenhet som under byggnadsnämndernas och brandmyndigheternas ledning anförtrotts åt sotningsväsendet. Frågor avseende tillsyn av oljecisterner har också enligt kommerskollegii tillämpningsbestämmelser till förordningen om brandfarliga varor ålagts byggnadsnämnderna och brandmyndigheterna.

Avsikten med den föreskrivna eldstadstillsynen — eldstadsbesiktning och sotning — torde vara att motverka skador genom gasförgiftning, soteld och brand som uppstår på grund av bristfälliga uppvärmningsanordningar, speciellt eldstäder och skorstenar. Avsikten med kontroll av oljecisternerna är att undvika skador även av vattenförorening. I sammanhanget kan påpekas att antalet skador av nämnda orsaker givetvis påverkas av bränsleslaget. Den mer vidsträckt användningen av flytande bränsle och gas istället för som tidigare fast bränsle i form av ved, kol och koks har medfört att sotningsväsendet kontinuerligt måste anpassa sin verksamhet till de förändrade skaderiskerna genom uppvärmningsanläggningarna. Sotningsväsendets ledare och deras personal har därför sedan länge måst ägna mycken tid åt studium av nya risker och åt omskolning och vidareutbildning av sin personal. Att i detta skede, innan vare sig kommuner eller kontrollorgan hunnit genomföra erforderlig utbildning av sin personal och omläggning av sina rutiner för att ta hand om de nya uppgifter som ålagts dem, underkänna deras möjligheter och kompetens att på rimligt sätt lösa uppgifterna i fråga — vilket antydes av motionärerna — synes oss icke vara adekvat.

När nu frågan om en effektivare kontroll av oljecisterner aktualiseras, ligger det nära till hands att diskutera utnyttjande av sotningsväsendets personal för de uppgifter som kan bli aktuella. Det förhållandet att sotningsväsendets personal redan på grund av nu gällande lagstiftning regelbundet besöker samtliga eldstadsanläggningar inom landet måste innebära att man vid en utökning av arbetsuppgifterna når mycket väsentliga kostnadsbesparingar i förhållande till det alternativ som motionärerna väckt. Deras förslag innebär bl. a. att man skulle etablera ett särskilt företag för cisternkontroll. Som ett motiv härför anföres den framgång som AB Svensk Bilprovning rönt. Vi kan inte finna annat än att denna jämförelse haltar, eftersom vid bilprovning provföremålen, bilarna, utan kostnad för provningsföretaget transporteras till provningsstationerna, medan denna för upprätthållan-

<sup>1</sup> Här ej bilagda.

det av låga kostnader grundläggande förutsättning inte föreligger vid cisternkontroll enligt motionärernas förslag.

Vi är alltså i motsats till motionärerna av den bestämda uppfattningen att för kontrollen inte bör upprättas ett nytt organ med bl. a. särskilda kontrollanter.

Vid utredning av frågan om kontroll av oljecisterner bör man enligt vår uppfattning undersöka möjligheterna att i första hand appellera på befintliga resurser hos de kommunala instanserna resp. inom söttningsväsendet. För effektivt bedrivande av övervakning i stor skala av i mark nedgrävda oljecisterner måste givetvis förenklade tillsynsrutiner utformas. För kontrollen kunde, när det gäller underjordscisterner, utnyttjas personal från gatukontoren i de fall uppgrävning av cisterner blir aktuell. Söttningsväsendets personal kan utnyttjas för besiktning av cisterner ovan och under jord anslutna till uppvärmningsanordningar. Att en sådan lösning måste bli väsentligt billigare såväl för anläggningsägarna som för samhället än vad skapandet av en särskild övervakningsorganisation skulle föranleda är enligt vår uppfattning en självklarhet.

Vi är överens med motionärerna om behovet av vidareutveckling av skydd mot korrosion av oljecisterner och att, för framtagning och vidareutveckling av lämpliga kontrollmetoder, fordras samverkan mellan olika institutioner samt viss forskning. Vi har emellertid åsikten att de många komplicerade frågor och det mångsidiga kunnande som motionärerna anser måste föreligga för verksamhetens bedrivande icke behöver spridas utanför en inom expertorgan samlad relativt snäv personkrets. Den på forskning och vidareutveckling inriktade verksamhet som fordras kan bedrivas inom ramen av sådana institutioner som Korrosionsinstitutet i samverkan med Statens brandinspektion och Sprängämnesinspektionen samt med andra organisationer inom näringslivet som sysslar med hithörande frågor såsom Svenska Petroleum Institutet och Svenska Brandförsvarsföreningen. Vi utgår också från att kompletteringsutbildning (grundutbildning) av personal kan meddelas inom ramen för den normala utbildningsorganisationen för söttningsväsendet — i första hand Statens brandskola samt eventuellt Statens Institut för Hantverk och Industri — men att fortbildningskurser för den mera kvalificerade ledande personalen också kan anordnas i samverkan med andra organisationer, t. ex. Korrosionsinstitutet, Petroleuminstitutet, Svenska kommunförbundet m. fl.

Till sist vill vi meddela att vi håller med om att frågan om att skapa ökade möjligheter för mottagning av oljespill inom kommunerna bör utredas.

#### Länsstyrelsen i Jönköpings län (4.10.1971)

Länsstyrelsen anför.

För handläggning av ärenden enligt förordningen om brandfarliga varor krävs, vilket även framhållits av motionärerna, omfattande kunskaper inom olika områden. I den övervägande delen av ärenden vänder sig cisterninnehavaren till vederbörande kommunal myndighet med begäran om råd och anvisningar rörande val av cisterntyp, tekniskt utförande av olika skyddsmetoder m. m. Till den befattningshavare på länsstyrelsen, som har att bistå byggnadsnämnderna beträffande vattenvårdsfrågor vid handläggning av ärenden rörande brandfarliga va-

ror, inkommer från byggnadsnämnderna förfrågningar även om andra problem än de som direkt berör vattenvården.

För närvarande sker besiktning och kontroll av cisterner av ett flertal olika firmor. Då för en noggrann besiktning erfordras härför lämplig utbildning och en relativt omfattande utrustning är det önskvärt att en auktorisation krävs för detta arbete. De auktoriserade företagen kan härvid även ha till uppgift att lämna råd och anvisning rörande tekniska anordningar samt åtgärder vid inträffade oljeskador. Enligt länsstyrelsens mening bör dock handläggningen av tillståndsärenden samt ansvaret för tillsyn fortfarande åvila nuvarande myndigheter enligt §§ 14—17 förordningen om brandfarliga varor.

Utöver vad i motionerna framhållits synes enligt länsstyrelsen även en auktorisation böra komma till stånd för cisterntillverkning samt installation av cisterner såväl ovan mark som under jord.

Beträffande i motion 1971: 421 upptagna förslag om omhändertagande av oljeindränkta jordmassor och annat oljecavfall har frågan upptagits av länsstyrelsen i samband med upprättande av provisorisk plan för bekämpande av löskommen olja, bilaga 5. Inom Jönköpings län pågår i enlighet med planen rekognosering av lämpliga platser för omhändertagande av olja och oljeindränkta jordmassor. Flera platser är redan iordningställda härför.

Bilaga 5 i förenämnda plan för bekämpande av löskommen olja och oljeskador i Jönköpings län är av följande lydelse.

#### *Förslag till beredskapsåtgärder*

Från *beredskapssynpunkt* är det av vikt, att de större permanenta "riskerna" kartlägges. Sådan risk kan t. ex. utgöras av större cistern för olja och belägen i närheten av vattendrag. På lämplig plats(er) kan landfästen i form av pålar o. dyl. anbringas redan nu. Halmlänsor (halm och hönsnät) som utlägges mellan sådana fästen uppfångar effektivt olja som kommit lös, och den oljebemängda halmcn kan sedan brännas. Tillgången på bl. a. halm och nät i de kommuner där vattendrag förekommer bör således säkras, och vidare bör efterhand personalen orienteras och övas.

Med avseende på följdåtgärderna bör lämpliga platser utses till vilka upptagen löskommen olja och oljeindränkta jordmassor kan transporteras. Vid val av plats bör särskilt beaktas grundvattenskyddet.

#### **Länsstyrelsen i Skaraborgs län (10.9.1971)**

Länsstyrelsen anför.

Gemensamt för de båda motionerna är förslaget till en riksomfattande besiktningsorganisation med avseende på oljecisterner. Som skäl härför anføres att byggnadsnämnderna rimligtvis inte kan besitta all den sakkunskap som erfordras för tillämpningen av de bestämmelser som utfärdats av kommerskollegium med avseende på såväl kontrollen i samband med nyanläggningar av oljecisterner som bedömningen av äldre cisterners kondition. Till sin hjälp i det senare fallet har byggnadsnämnderna givetvis företag som specialiserat sig på denna verksamhet i samband med att cisterner rengörs. Kunnandet hos dessa företag måste naturligt variera i samma mån som sakkunskapen hos byggnadsnämnderna beroende på företagets storlek respektive kommu-

nernas storlek och möjlighet att anställa specialutbildad personal. Tjänsteman vid länsstyrelsen som utsetts att vara sakkunnig i vatten- och avloppsfrågor får förutom förfrågningar i samrådsärenden enligt 55 § även en mängd förfrågningar beträffande praktiskt taget allt som regleras i förordningen om brandfarliga varor med tillhörande tillämpningsbestämmelser. Att osäkerheten är stor hos byggnadsnämnderna i hithörande frågor är uppenbar. Av undersökning som utförts beträffande antalet samrådsärenden framgår att dessa varierar inom vida gränser och finns det kommuner där endast enstaka samråd ägt rum under senare år. Det torde ej vara realistiskt att dra slutsatsen att nämndernas befattning med oljelagringsärenden varierar i samma mån.

Länsstyrelsen får därför tillstyrka att den av motionärerna föreslagna besiktningsorganisationen tillskapas. Dock vill länsstyrelsen framhålla att myndighetsfunktionerna enligt förordningens §§ 14—17 bibehålls och att till tillståndsmyndighetens tjänst tillskapas föreslagen "AB Svensk cisternbesiktning". Härigenom skulle tillståndsmyndigheten, byggnadsnämnden, få tillgång till verklig expertis för allt fältarbete samtidigt som önskvärd samordning av tillstånds- och byggnadslovgivningen bibehålls.

Beträffande förslaget att "AB Svensk cisternbesiktning" jämväl skulle fungera som övervakningsorganisation och kunna ingripa vid saneringsarbete efter ett oljeläckage tillstyrks detta jämväl men med samma förbehåll att kommunen fungerar som huvudman, vilket föreslagits av räddningstjänstutredningen.

Vad slutligen angår förslaget i motion nr 421 angående länsstyrelsens engagemang tillsammans med kommunerna att förbereda mottagningsplatser för oljeförorenade jordmassor och annat fast oljeavfall kan nämnas att länsstyrelsen i juni 1967 och maj 1969 tillställde samtliga kommuner i länet cirkulär beträffande bl. a. sådana mottagningsplatser. Gensvaret från kommunerna har blivit synnerligen ringa. Osäkerheten beträffande hur sådana massor skall omhändertagas är emellertid alltjämt stor. Så sent som i februari i år diskuterades inför länsstyrelsen dessa frågor med representanter för SAKAB och INTERKAB samt länsavdelningen av Svenska Kommunförbundet, varvid skilda uppfattningar framfördes. Vidare har länsstyrelsen 19.3.1971 i skrivelse till statens naturvårdsverk hemställt om synpunkter på hithörande problem men har svar härpå ej erhållits. Såvitt bekant pågår vissa försök i naturvårdsverkets regi tillsammans med IVL. Det är därför önskvärt att riktlinjer för hur platser för emottagande av dylikt avfall bör vara anordnade snarast utformas.

